

MINISTERSTWO EDUKACJI I NAUKI

SEKRETARZ STANU,
PEŁNOMOCNIK RZĄDU DO SPRAW KSZTAŁCENIA OGÓLNEGO I NADZORU PEDAGOGICZNEGO

TOMASZ RZYMKOWSKI

Warszawa, 13 maja 2021 r.

DKO-WOKO.4072.14.2021.MK

Pan
Stanisław Trociuk
Zastępca Rzecznika
Praw Obywatelskich
Al. Solidarności 77
00-090 Warszawa

Szanowny Panie Rzeczniku!

Odpowiadając na pismo nr VII.5600.4157.2020.MM z dnia 14 kwietnia br. w sprawie postulatów p. o umożliwienie uczniom niepełnoletnim samodzielnego decydowania o uczestnictwie w lekcjach religii, proszę o przyjęcie następującego stanowiska.

W przedmiotowej sprawie, przede wszystkim, należy wskazać, że art. 48 Konstytucji RP zapewnia rodzicom pierwszeństwo w podejmowaniu wobec dziecka działań wychowawczych. Przepis ten stanowi, że: „Rodzice mają prawo do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniem. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania”.

Jak wskazuje się w piśmiennictwie, przepis ten nabiera szczególnego wymiaru na płaszczyźnie przekonań moralnych, w tym religijnych rodziców i dziecka. Nie budzi on wątpliwości, gdy przekonania rodziców są zgodne. Problemy pojawiają się wówczas, gdy rodzice prezentują odmienne światopoglądy. Każdy z nich ma prawo do przekonań zgodnych z własnym sumieniem.¹

Nie ulega wątpliwości, że problemy faktyczne mogą pojawiać się także w razie odmiennych poglądów rodziców i dziecka w zakresie przekonań religijnych. Jednocześnie należy wskazać, że przy podejmowaniu ww. decyzji, *najważniejsze jest wewnętrzne przekonanie rodziców, że dziecko posiada też margines własnej autonomii, który poszerza się wraz ze wzrostem dojrzałości dziecka, z jego wiekiem, potrzebami i aspiracjami. Rodzice mają za zadanie tak pokierować rozwojem dziecka, aby zawsze mieli swoje miejsce w jego życiu, ukierunkowanym na jego samowychowanie i samokształcenie dla dobra własnego, rodziny i społeczeństwa.²*

¹ Krystyna Gromek, Granice władzy rodzicielskiej. Monitor Prawniczy nr 8/2021, s.425-426.

² Por. K. Gromek, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2020, s. 733.

W ocenie Ministra Edukacji i Nauki należy podzielić stanowisko, zgodnie z którym wykonywanie praw rodzicielskich określonych powyższym przepisem Konstytucji RP, w tym władzy rodzicielskiej, która przejawia się w podejmowaniu decyzji w ww. zakresie, nie wyklucza, a wręcz powinno uwzględniać opinię dziecka lub możliwość współdecydowania przez dziecko, a jednocześnie mieć wzgląd na stan rozwoju fizycznego, psychicznego i intelektualnego dziecka.

Nakazy dotyczące sposobu sprawowania władzy rodzicielskiej i relacji rodziców i dziecka zawiera także ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2020 r. poz. 1359, dalej jako „KRO”). Art. 87 KRO stanowi, że: „rodzice i dzieci są obowiązani do wzajemnego szacunku i wspierania się”. Obowiązek ten ma charakter deklaratoryjny, ale przepis ten zawiera normę z zakresu moralności i dobrego obyczaju, dobrej wiary, czyli można go zaliczyć do zasad współżycia społecznego jako zasadę wzajemnego szacunku i wsparcia tak w relacjach wewnętrznych (w rodzinie), jak i zewnętrznych (w środowisku społecznym, otaczającym rodzinę).³

Kodeks rodzinny i opiekuńczy zachowuje wymóg posłuszeństwa ze strony dziecka, z zaakcentowaniem jednak rosnącej samodzielności dorastających dzieci w podejmowaniu decyzji i składaniu oświadczeń woli (art. 95 § 2 KRO). W KRO został położony nacisk na zapewnienie racjonalnego partnerstwa rodziców i dzieci towarzyszących władzy rodzicielskiej. Rodzice przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku dziecka powinni je wysłuchać, jeżeli rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka na to pozwala, oraz uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia (art. 95 § 4 KRO). Dziecko zaś w sprawach, w których może samodzielnie podejmować decyzje i składać oświadczenia woli (posiadając ograniczoną zdolność do czynności prawnych), powinno wysłuchać opinii i zaleceń rodziców formułowanych dla jego dobra (art. 95 § 2 KRO). Działania rodziców w różnych sferach przysługującej im władzy rodzicielskiej, a przede wszystkim w ramach pieczy nad osobą dziecka i jego reprezentowania, powinny być podejmowane z poszanowaniem godności i praw dziecka (art. 95 § 1 KRO), a osobiste relacje dzieci i rodziców powinny być oparte na wzajemnym szacunku (art. 87 KRO). Wyraźne sformułowanie w przepisach KRO określonych nakazów ma nie tylko walor perswazyjny i wychowawczy, lecz także normatywny. Aczkolwiek nakazy, o których mowa, nie nadają się do bezpośredniego egzekwowania, to ocena ich przestrzegania może wpływać na ocenę wykonywania praw we wzajemnych stosunkach rodziców i dzieci (choćby przez pryzmat konstrukcji nadużycia prawa), a nakaz poszanowania godności dziecka stanowi jedno z wyodrębnionych kryteriów oceny prawidłowości wykonywania władzy rodzicielskiej.⁴

Kolejną kwestią, która ma znaczenie przy analizowaniu przedmiotowej sprawy, jest aspekt historyczny i kontekst społeczny rozwiązania art. 12 ustawy o systemie oświaty przyjętego w 1991 r. Przepis ten nie był od jego wprowadzenia zmieniany, nie został przeniesiony do ustawy – Prawo

³ Krystyna Gromek, Granice władzy rodzicielskiej. Monitor Prawniczy nr 8/2021, s.427.

⁴ Ibidem oraz K. Gromek, Kodeks rodzinny i opiekuńczy po nowelizacji z 6.11.2008 r., Monitor Prawniczy Nr 17/2009, s. 929.

oświatowe. W ocenie Ministra Edukacji i Nauki przepis jest rezultatem kompromisu, uznającego prawo rodziców do decydowania w imieniu dziecka niepełnoletniego, zakładającego współdziałanie z dzieckiem, w poszanowaniu zasad wynikających z Konstytucji i KRO, jak i przepisów międzynarodowych obowiązujących w RP. Ustawodawca nie zdecydował się na ustalenie innych reguł, zakładając jednocześnie współpracę i wzajemne poszanowanie rodziców i dziecka.

Z wyrazami szacunku

Tomasz Rzymkowski
Sekretarz Stanu
/ – podpisany cyfrowo/